

Beschrijving Berkenbosch (21,8ha)

Rijksmonumentennummer: 509729 (Complexnummer 509728)

Object : Historische park- en tuinaanleg behorende tot de historische buitenplaats Berkenbosch

Gemeente : Veere

Opgesteld door Jan Janse Tuin en Landschapsarchitect BNT en adviseur landschap en Cultuurhistorie bij Staatsbosbeheer september 2022

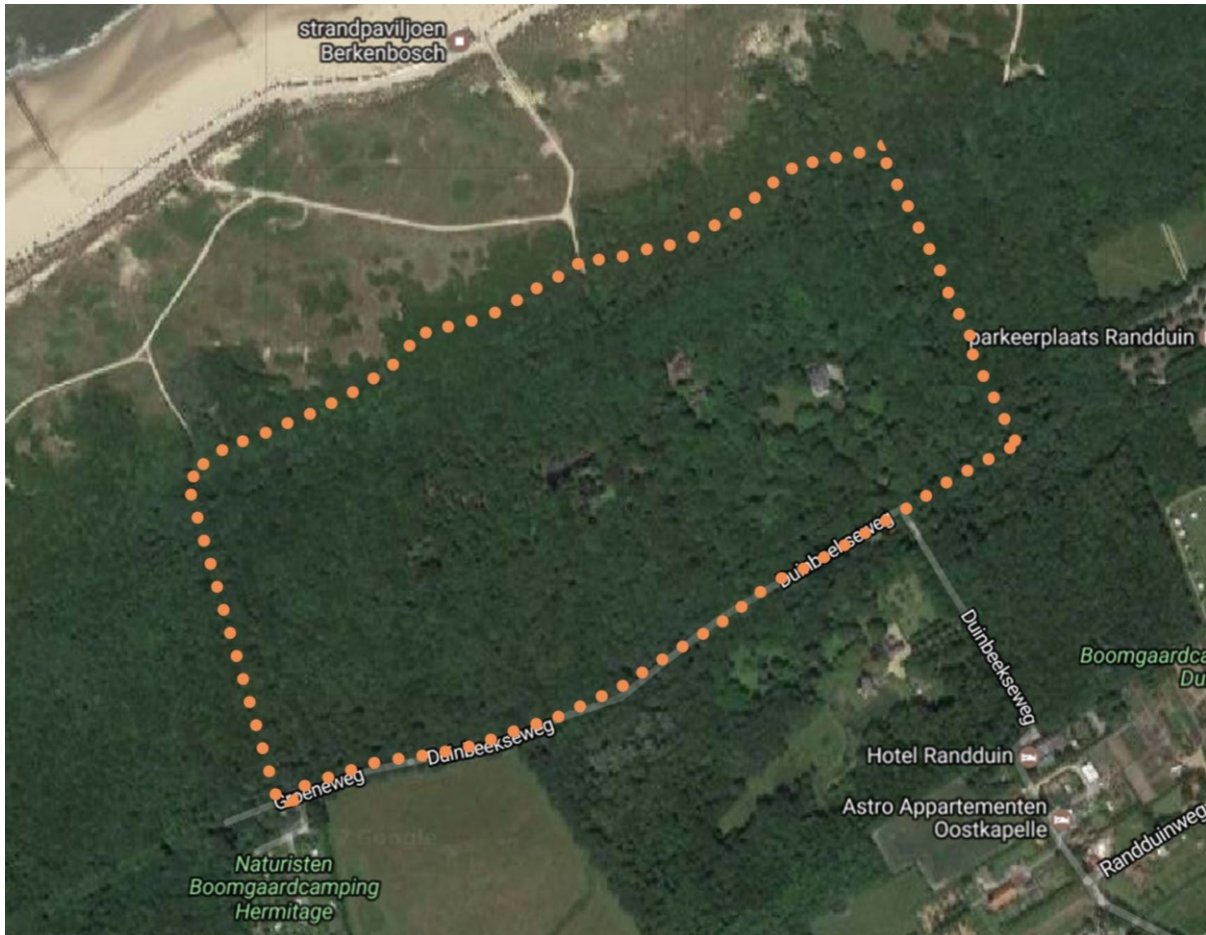
Inhoud:

Inleiding.

1. Samenvatting historie in fasen, hoofdstructuur
2. kernwaarden

Berkenbosch is sinds 1971 eigendom van de Staat. De oudste beheer rapporten zijn niet ingezien voor deze opgave. Wel is bekend het Herstelplan van Bosch en Slabbers uit 1989. Dit had voor het beheer van Eikenbosch weinig gevolg en richtte zich meer op Westhove. In 2012-2013 is door Ecologisch Adviesbureau Maes een inventarisatie gemaakt van cultuurhistorische beplanting op Westhove (zie literatuuropgave).

Een tuinhistorische inventarisatie en analyse ontbreekt nog en kon in dit kader slechts heel beperkt worden gedaan. De kennishiaten zijn groot. Een ingemeten kaart die ook de historische bomen laat zien ontbreekt. Toch zijn de voorgestelde maatregelen alle gebaseerd op de tuinhistorische gegevens en het noodzakelijke onderhoud van dit Rijksmonument.

Overzichtfoto Berkenbosch met gebiedsgrens, foto Google

1. Bosbeeld met typerende bomen: berken, oude eik, beuk, den, esdoornhakhout (vak L3) foto 2017

2. Linden meerstammig op voorplaats waar oorspronkelijk het huis stond met prielen/ afleggers. Vrijzetten en zorgen voor opkweek genenbank i.v.m. mogelijke vervanging.

3. Stinzen in Berkenbosch, het open bostype van eiken berkenbos draagt bij aan de rijke stinzen op het landgoed. Door uitdijende Rhododendrons en explosieve Esdoorn ontwikkeling staat dat op enkele locaties onder druk.

4. Goudviskom, historische foto 1938

5. Vijver met Rhododendron tussen de twee vijvers en eiken op de oevers.

3 Beknopte historie in fasen, hoofdstructuur en kernwaarden

Berkenbosch is een buitenplaats in de vorm van een rechthoek en heeft een grotendeels geometrische aanleg van rechte lanen en vijvers. Tevens was er een fase van vroeg landschappelijke aanleg. Die is terug te vinden in twee slingerpaden met bijbehorende beplantingen van eik en rododendron. Het hoofdhuis werd in 1862 afgebroken, waarna in 1870 op een andere plek een nieuw huis is gebouwd. Dit huis kreeg een grote laat-landschappelijke tuin om zich heen. Huis en tuin zijn in erfpacht uitgegeven en behoren grotendeels niet tot dit inspectierapport. Het deel van de landschapstuin ten oosten van de toegangslaan valt wel onder het beheer van Staatsbosbeheer, dus onder dit rapport.

De onderdelen uit deze drie stijlperiodes worden hieronder puntgewijs genoemd.

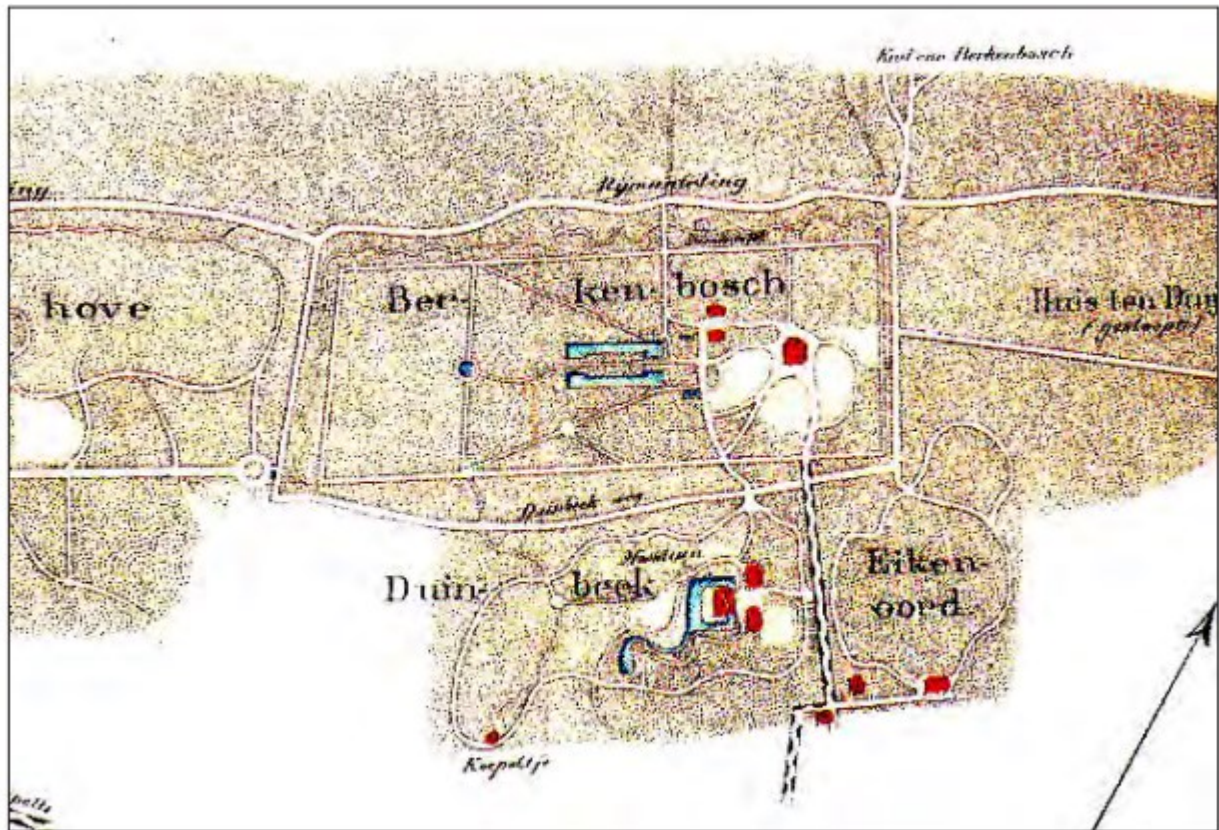

Kaart gebr. Hattinga, 1753 met mogelijk nog de 17^e of vroeg-18^e eeuwse aanleg met sterrenbossen met 'pate d'oeie'. De huidige ganzenvoetlanen, mogelijk uit de later 18^e eeuw, zijn anders georiënteerd.

Geometrische elementen 17e en 18e eeuw: hoofdstructuur en kernwaarden

- Voor de aanleg van de buitenplaats werden duinen afgevlakt, het vlakke terrein is dus een essentieel kenmerk van de geometrische buitenplaats.
- Bos was aanwezig op de kaart van 1655.
- Een deel van de wegen en lanen dateert uit de 17de eeuw of eerder, want in 1680 lag er een "bescheiden" lanenstelsel op Berkenbosch¹. De 18de eeuwse naam Berkenbosch duidt op de toen aanwezige bomen.
- Het koetshuis en de plek van de personeelswoning.
- De laanstructuur en vijverstructuur is 18de eeuws. Tussen de laanbomen stond hakhout zodat de bosvakken dicht bleven en de kronen van de laanbomen daar bovenuit staken. Het aanwezige essen-, elzen- en eiken-hakhout kan van oorsprong 18de eeuws zijn. Hoe oud de vele eiken zijn die nu in hoofdzaak de laanstructuren vormen en ook in het bos staan, is niet bekend. Maes dateert ze omstreeks 1800, maar ook ouder dwz 18de eeuws, mogelijk uit de eerste fase van aanleg.
- Twee langgerekte vijvers en twee kleine vijvers.
- Ronde Goudviskom, in het centrum van voormalig sterrebos waarvan nog drie wegen over zijn.
- De (bijna) rechthoek is omgeven door 4 lanen en op de korte zijden nog elk een hoger gelegen weg of dijkje tussen greppels.
- Vanaf het nu niet meer aanwezige huis had men uitzicht in twee schuine lanen die met de hoofdlaan een ganzenvoet vormden. In het rechte doorzicht van de hoofdlaan is later een slingerpad gekomen met rododendrons daarlangs, eiken en meer bijzondere bomen.
- Veel lindenopshot van voormalige linden in de omgeving van het voormalige huis. Mogelijk stonden ze om het plein. Maes noemt ze prieel linden omdat ze inmiddels afleggers hebben gemaakt (p.22)

- Beuken-eikenlaan, oorspronkelijk van eiken boven een gevlochten beukenhaag. Deze lange doorgeschoten beukenhaag met enkele eiken daartussen is uniek in Nederland.

Wandelkaart 1887 (C.D. Nagtglas Versteeg). Opmerkelijk is dat hier het noordelijke kronkelpad doorloopt naar het westen en ook aan de westzijde naar het zuiden.

Vroege landschapsstijl vóór 1800, kernwaarden

In de as van het voormalige huis is een slingerpad gelegd in de periode van de vroege landschapsstijl om de rechte as te verhullen. Er staan enkele zeer oude eiken langs het pad, en naaldbomen (o.a. Thuja) en zeer hoge rododendrons die het karakter van het laantje uitmaken. Het kenmerk van een vroeg landschappelijk slingerpad is dat het verrassend moet zijn. Die karakteristiek heeft dit pad: uitkijken over een vijver, dan door bijna een tunnel van rododendrons, afgewisseld met bijzondere bomen, dan uitzicht over de noordelijke vijver, al doorwandeland komt men dan aan de ronde waterpartij (goudvissenkom).

Late Landschapsstijl ca 1870, Landschapstuin bij het huis van 1870 en beplanting in landschapsstijl, kernwaarden
Het nieuwe huis, ook wel villa genoemd, uit 1870 werd gebouwd in de voormalige voortuin van het afgebroken huis. Een groot grasveld ligt aan drie zijden om de villa, in drie lobben. Daarin staan solitaire bomen. Vanuit de villa was er geen doorzicht meer over de lange vijver. Deze oudere aanleg werd de rug toegekeerd.

6. 'Mondriaan'taxus in februari 2017 en hieronder in 2022 voorzien met hekje

Taxus, kernwaarde

Op Berkenbosch staat een bijzondere taxus die wordt gebruikt als klimboom, al generaties lang. Op gegeven moment meende iemand dat de schilder Mondriaan deze boom heeft getekend en geschilderd. Echter is inmiddels het inzicht ontstaan dat de tekening van Mondriaan met zijn grillige takken gebaseerd is op een appelboom. (bron Maes, van Ool)
Het probleem doet zich voor dat de takken onderin de boom steeds verder zijn afgestorven. Inmiddels groeit ook een zwam in de boom. Het klimmen versnelt dat proces, dat is nu door een bordje en door een hekwerkje vermindert.

Herstel van Berkenbosch

Sinds 1971 is Berkenbosch in beheer bij Staatsbosbeheer.

In 1989 is door Bosch en Slabbers Tuin- en Landschapsarchitecten een reconstructietekening van de situatie ca 1750 en een Herstelplan gemaakt voor de historische park- en tuinaanleg van de buitenplaatsen Westhove, Berkenbosch en Duinbeek/Eikenoord. Het voorstel was om op Berkenbosch de 18de eeuwse laanstructuur in stand te houden, zonder volledige restauratie. De eiken slingerlaan in vroege-landschapstijl tussen de vijvers, hoorde ook tot zijn Herstelplan. Ook het lange slingerpad ten noorden van de rechthoek van lanen, is blijven bestaan en zo goed mogelijk

hersteld, het korte slingerpad is niet meer aanwezig. Een en ander werd uitgevoerd volgens de Projectenklapper 2002-20012.

In 2013 is het rapport van Ecologisch Adviesbureau Maes voltooid, Berkenbosch Historisch-dendrologische waarden van de buitenplaats Berkenbosch. Hierin staan beheeradviezen. Sindsdien is herstel van het park aangepakt.

Werk verricht in de afgelopen subsidieperiode

- De stinsenflora is in redelijk goede staat ondanks de droogteperiodes de afgelopen jaren, door verwijdering van Vogelkers en in mindere mate rhododendrons.
- De lanen zijn gesnoeid en een deel inboet ten oosten van de spiegelvijver (goudvissenkom) is deels voltooid.
- De goudviskom is ontdaan van exoten en een inliggende boom is verwijderd.
- Het parkbos is onderhouden en inredelijk vitale staat. De technische staat van onderhoud is in redelijke vorm doorgevoerd.

Conclusie

Terwijl op Westhove de landschapsstijl dominant is over de geometrische lanen, is op Berkenbosch juist de geometrische structuur van de lanen sterk aanwezig en dominant over de landschappelijke elementen. Een interessant contrast wat nog steeds goed zichtbaar is, door de zichtlijnen vrij te houden en lanen te herstellen wordt die structuur versterkt. Ook de vitaliteit van de bosvakken werkt mee, deze zijn hier strakker dan in Westhove of Duinbeek.

Onderzoek:

Voor Berkenbosch is een inmeting van de historische bomen noodzakelijk om de historische patronen te kunnen herkennen, tuinhistorisch onderzoek te kunnen doen, een inboet en restauratieplan te kunnen maken en gemakkelijker een goed beheer te kunnen voeren. Ook meenemen de (on)mogelijkheden voor herstel van de verdwenen diagonale lanen in het westelijk deel.

Hiernaast de vakindeling waarop de maatregelen zijn uitgesplitst.

Vakindeling Berkenbosch